

ปรมาัตถธรรม ๒

สุภีร์ ทุมทอง

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

ปรหมัตถธรรม ๔

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑
๒. เจตสิก ๕๒
๓. รูป ๒๘
๔. นิพพาน

จิตปรมาตม์

จิต – อารมมณวิชานนลกขณ

อารมมณ จินฺเตตตีติ = จิตฺตํ

จินฺตณมตฺตํ = จิตฺตํ

จินฺเตนฺติ สมฺปยุตฺตธมฺมา เอเตนาติ = จิตฺตํ

จิตฺตี กโรตตีติ = จิตฺตํ

จิตปรมาตม์

ลักษณะที่จตุกกะของจิต
อารมณ์วิชานนลกขณ
ปุพฺพงฺคมรส
สนฺธานปจฺจุปฺภูจฺจํ
นามรูปปทฺภูจฺจํ

จิตปรมัตถ์

ยณฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วุจฺจติ **จิตฺตํ** อิติปิ,

มโน อิติปิ, **วิณฺยานํ** อิติปิ,

ตํ รตฺติยา จ ทิวสฺส จ อณฺเฑว อุปฺปชฺชติ อณฺเฑํ นฺริชฺฌติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มกฺกโณ อรณฺเณ จ พฺรหฺวเน จรมาโน

สาขํ คณฺหาติ, ตํ มุณฺจิตฺวา อณฺเฑํ คณฺหาติ,

ตํ มุณฺจิตฺวา อณฺเฑํ คณฺหาติ, ตํ มุณฺจิตฺวา อณฺเฑํ คณฺหาติ...

(สํ.นฺิ. ๑๖/๖๑ อสฺสุตฺวาสุตฺต)

จิตปรมัตถ์

ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว **จิตฺตํ**,

ตณฺจ โข อาคนฺตุเกหิ อุกฺกิลเสสฺหิ **อุกฺกิลิณฺ्हจํ**.

ตํ อสฺสุตฺวา ปุณฺธุชฺชโน ยถาภูตํ นปฺปชานาตี.

ตสฺมา “อฺสฺสุตฺวโต ปุณฺธุชฺชนสฺส จิตฺตภาวนา นตฺถิ”ติ วทามิ.

(อ.เอกก. ๒๐/๕๑ อจฺฉราสงฺฆาตวคฺค)

จิตปรมัตถ์

ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ,

ตณฺจ โข อาคนฺตุเกหิ อุกฺกเกสเสหิ วิปฺปมุตฺตํ,

ตํ สุตฺวา อริยสาวโก ยถาภูตํ ปชานาตี.

ตสฺมา “สุตฺวโต อริยสวกสฺส จิตฺตภาวนา อตฺถิ”ติ วทามิ.

(อ.เอกก. ๒๐/๕๐-๕๑ อจฺฉราสงฺฆาตวคฺค)

จิตปรมัตถ์

มนนฺจ ปฏฺิจฺจ ฌมฺเม จ อฺปฺชชติ มโนวิญญานํ,
ติณฺณํ สงฺคตฺติ ผสฺโส. ผสฺสปจฺจยา เวทนา.

(สํ.สพฺ. ๑๘/๖๐ สพฺพุปาทานปริญญาสุตฺต)

จิตปรมัตถ์

กตมํ ตสฺมี สมเย **จิตฺตํ** โหติ.

ยํ ตสฺมี สมเย จิตฺตํ มโน มานสํ,

หทยํ ปณฺฑรํ, มโน มนายตนํ มนินฺทริยํ,

วิญฺญาณํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ ตชฺชามโนวิญฺญาณธาตุ;

อิทํ ตสฺมี สมเย จิตฺตํ โหติ. (= ๑๐ ชื่อ)

(อภ.สํ. ๓๔/๖ ฌมฺมวาทจฺวาร)

เจตสิกปรหมัตถ์

เจตสิก – จิตตนิสสิตลกขณํ

เจตสี ภาวํ = เจตสิกํ,

เจตสี นียุตฺตํ = เจตสิกํ

เจโตยุตฺตลกขณ

เอกุปฺปาท, เอกนิโรธ, เอกกาลมฺพน, เอกวตฺตูก

เจตสิกปรหมัตถ์

ลักษณะที่จตุกกะของเจตสิก

จิตตนิสสิตลกขณั

อวิโยคุปปาทรสั

เอกกาลมพนปจจุปฐฐานั

จิตตุปปาทปทฐฐานั

เจตสิกปรมัตถ์

มโนปุพฺพพงฺคมา ฌมฺมา
มนสา เจ ปทฺฐุเจน
ตโต นํ ทุกฺขมเนวติ

มโนเสฏฺฐา มโนมยา
ภาสติ วา กโรติ วา
จกํว วหโต ปทํ.

(ขุ.ธ. ๒๕/๑ จกขุपालตเถรวตถุ)

เจตสิกปรหมัตถ์

มโนปุพฺพพงฺคมา ฌมฺมา
มนสา เจ ปสนฺเนน
ตโต นํ สุขมเนวติ

(ขุ.ธ. ๒๕/๑ มจฺจกฺกนฺทลิวตฺถ)

มโนเสฏฺฐา มโนมยา
ภาสติ วา กโรติ วา
ฉายาว อนปายินิ.

เจตสิกปรหมัตถ์

กตเม ฌมมา กุสลา. **ยสฺมี สมเย** กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ
โสมนสฺสสหคฺตํ ฌานสมฺปยุตฺตํ รูปารมฺมณํ ภาสททารมฺมณํ ภาคนุชารมฺมณํ ภา
รสารมฺมณํ ภา โผฏฐพฺพารมฺมณํ ภา ฌมมารมฺมณํ ภา, ยํ ยํ ภา ปนารพภ;
ตสฺมี สมเย ผสฺโส โหติ, เวทนา โหติ, สญฺญา โหติ, เจตนา โหติ, จิตฺตํ โหติ,
วิตกฺโก โหติ, วิจาโร โหติ, ปีติ โหติ, สุขํ โหติ, จิตฺตสฺเสกคฺคตา โหติ;
สทฺธินุทฺริยํ โหติ, วิริยิณฺุทฺริยํ โหติ, สติณฺุทฺริยํ โหติ, สมာธิณฺุทฺริยํ โหติ,
ปญฺญิณฺุทฺริยํ โหติ, มนินฺุทฺริยํ โหติ, โสมนสฺสสินฺุทฺริยํ โหติ, ชีวิตินฺุทฺริยํ โหติ,
สมมาทิฏฺฐิ โหติ, สมมาสงฺกปโป โหติ, สมมาวายาโม โหติ, สมมาสติ โหติ,
สมมาสมาธิ โหติ,

(อภิ.สํ. ๓๔/๑ ฌมมวฏฺฐวาร)

เจตสิกปรหมัตถ์

สหธาพลํ โหติ, วิริยพลํ โหติ, สติพลํ โหติ, สมาธิพลํ โหติ, ปญญาพลํ โหติ,
หิริพลํ โหติ, โอตตปปพลํ โหติ, อโลโภ โหติ, อโทโส โหติ, อโมโห โหติ,
อนภิชฌมา โหติ, อพยาปาโท โหติ, สมมาทิฏฐิ โหติ; หิริ โหติ, โอตตปปํ โหติ;
กายปสฺสทฺธิ โหติ, จิตฺตปสฺสทฺธิ โหติ, กายลหุตา โหติ, จิตฺตลหุตา โหติ,
กายมฺุทฺตา โหติ, จิตฺตมฺุทฺตา โหติ, กายกมฺมณฺฺตตา โหติ, จิตฺตกมฺมณฺฺตตา โหติ,
กายปาคฺุณฺฺตตา โหติ, จิตฺตปาคฺุณฺฺตตา โหติ, กายชุกฺตา โหติ, จิตฺตชุกฺตา โหติ;
สติ โหติ, สมปชณฺฺณํ โหติ, สมโถ โหติ, วิปสฺสนา โหติ; ปคฺคาโห โหติ,
อวิกฺเขโป โหติ; เย วา ปน ตสฺมิ สมเย อณฺเณปิ อตฺถิ ปฏฺิจฺจสมุปฺปนฺนา
อรูปีโน ฌมฺมา; อิเม ฌมฺมา กุสลา.

(อภิ.สํ. ๓๔/๑ ฌมมวฏฺฐวาร)

รูปปรมาตม์

รูป – รูปปนลกขณ

สัตุณหาทวิโรธิปจจเยหิ รูปปตีติ = รูป

รูปปรมัตถ์

ลักษณะที่จตุกกะของรูป

รูปปนลกขณั

วิกิรณรสี

อพยากตปจจุปฐฐานั

วิญญาณปทฐฐานั

รูปปรมัตถ์

อัย โข เม กาโย รุปี จาตุมฺมหาภูติโก
มาตาเปตฺตีกสมฺภโว โโอทนกุมฺมาสุปฺจโย
อนิจฺจุจฺฉาทนปริมทฺทนภทฺทวิทฺธํสนธมฺโม,
อิทฺถจ ปน เม วิญญาณํ เอตฺถ สิตํ เอตฺถ ปฐฺวีพฺทํ.

(ที.สี. ๙/๒๓๔ สามภุณผลสุตฺต)

รูปปรหมัตถ์

จกขุณา รูปึ ทิสวา..

โสเตน สททำ สุตวา..

ฆาเนน คนธั ฆายิตวา...

(ที.สี. ๙/๒๑๓ สามณณผลสุตต)

นิพพานปรมัตถ์

นิพพาน – สนฺติลกฺขณํ

วานโต นิกฺขนฺตฺนฺติ = นิพพานํ

นิพฺพายนฺติ สพฺเพ วฏฺฏทุกฺขสนฺตาปา เอตฺสฺมินฺติ =
นิพฺพานํ

นิพฺพายนฺติ อริยชฺนา เอตฺสฺมินฺติ = นิพฺพานํ

นิพพานปรมัตถ์

ลักษณะที่ขงนิพพาน

สนฺติลกขณํ

อจฺจฺตรสํ

อนิมิตฺตปฏฺจฺปฏฺฐานํ, นิสฺสรณปจฺจฺปฏฺฐานํ

นิพพานปรมัตถ์

อตฺถิ ภิกฺขเว ตทหายตฺนํ,
ยตฺถ เณว ปจฺวี น อาโป น เตโช น วาโย,
น อากาसानญายตฺนํ น วิญฺเฌยานญายตฺนํ
น อากิณฺจณฺญายตฺนํ น เณวสณฺณานาสณฺญายตฺนํ,
นายํ โลกโก น ปฺรโลโก, น อุโภ จนฺทิมสุริยา.
ตตฺรปาทํ ภิกฺขเว เณว อาคตฺตี วทามิ น คตฺตี น จิตฺตี น จุตฺตี น อุปฺปตฺตี,
อฺปฺปติฏฺฐํ อฺปฺปวตฺตํ อนารมฺมณเมว ตํ. เอเสว นฺโต ทุกฺขสฺส.

(ขุ.อ. ๒๕/๗๑ ปจมนิพพานปฐิสํยุตฺตสฺส)

สวัสดีครับ